

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt 9 | Sayı 17 | 2011

Türk Felsefe Tarihi

-[AYRI BASIM]-

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, Cilt 9, Sayı 17, 2011, 421-432

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe

Sözlükleri

Recep ALPYAĞIL

TÜRKİYE ARAŞTIRMALARI
LİTERATÜR
DERGİSİ

Cilt: 9 • Sayı: 17 • 2011 • Yılda iki defa yayınlanır

Sahibi Bilim ve Sanat Vakfı Yazı İşleri Müdürü Salih Pulcu ISSN 1303-9369

Yayın Kurulu

Şevket K. Akar, Yusuf Ziya Altıntaş, Nurullah Ardiç, Serhat Aslaner, Yücel Bulut, Ebubekir Ceylan, Coşkun Çakır, İhsan Fazlıoğlu, F. Samime İnceoğlu, Abdulhamit Kırmızı, Mustafa Özel, Yunus Uğur, Ali Adem Yörük

Danışma Kurulu

Engin Deniz Akarlı, *Brown Üniversitesi, ABD*
Gökhan Çetinsaya, *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Mehmet Genç, *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Tevfik Güran, *İstanbul Üniversitesi*
Mehmet İpşirli, *Fatih Üniversitesi*

Cemal Kafadar, *Harvard Üniversitesi, ABD*
Mustafa Kara, *Uludağ Üniversitesi*
Kemal Karpat, *Wisconsin Üniversitesi, ABD*
Sabri Orman, *İstanbul Ticaret Üniversitesi*
Ali Birinci, *Türk Tarih Kurumu*

Türkçe Redaksiyon Nermin Tenekeci

İngilizce Redaksiyon Ayşe Başaran

Adres Vefa Cad. No. 48 34134 Vefa İstanbul Tel 0212. 528 22 22 pbx Faks 0212. 513 32 20

e-mail talid@bisav.org internet http://www.talid.org

Baskı-Cilt Elma Basım

Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi, MLA International Bibliography, Index Islamicus ve ASOS Index gibi indekslerle taranmaktadır.

Dergiye gönderilen yazılar hakemler tarafından değerlendirilir. Dergide yer alan yazılardan yazarları sorumludur. Dergiye gönderilen yazılar yayınlansın veya yayınlanmasın iade edilmez.

© Yayımlanan çalışmaların bütün hakları *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*'ne aittir. Kaynak gösterilerek alıntılanabilir.

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe Sözlükleri

Recep ALPYAĞIL*

Ülkemizde, düşünce tarihçiliği daha işin başında teknik düzeyde birçok sorunla malül: Henüz, yakın dönem tefekkür hayatımızın toplu bir literatür dökümünü yapabildiğimizi söylemek zor. Örneğin düşünce tarihçiliği için vazgeçilmez kaynaklardan olan *İş Mecmuası*, *Bilgi Mecmuası*, *Kültür Haftası*, *Ülkü Mecmuası*, *İnsan*, *Yeni İnsan*, *Değirmen*, *Hisar*, *Şadırvan*, *Yeni Adam* vb. dergilerin; *Cumhuriyet*, *Yeni Sabah*, *Vakit*, *Tasviri Efkar* vb. gazetelerin tam indekslerine sahip değiliz. Bu sorun, Harf Devrimi öncesine gidildiğinde daha da büyümektedir. Sonuçta eski mirasın bugüne intikali ciddi bir mesele olarak önümüzde durmaktadır. Hal böyle olunca, düşünce tarihimize ilişkin verilen birçok yargı da eksik kalmaktadır. Örneğin, Tanzimat sonrasında *felsefeye dair ilk çeviri* Münif Paşa'nın *Muhâverât-ı Hikemiyye'si* (1859) olarak kabul edilirken, sonradan bulunan bir metin durumun daha farklı olduğunu ortaya koydu. Aslında felsefeye dair ilk çeviri, 1854 yılında Fénelon'dan *Evvel Zamanda Azamü'shan Olan Filozofların İmrar Etmiş Oldukları Ömürlerinin İcmalidir* adıyla, hem de Fransızcasıyla birlikte (*Abrégé de la Vie des Plus Illustres Philosophes de l'Antiquité*) Cricor Chumarian tarafından yapılmıştı.¹ Bu metinde de buna benzer bir sorunu ele alacağız: Harf Devrimi sonrasında yazılan ilk iki felsefe sözlüğümüz hangileridir?

İlk bakışta oldukça basit gibi görülebilecek olan bu soru, aslında düşünce tarihçiliğine ilişkin hangi açmazlar içinde olduğumuzu bir kere daha ortaya çıkarabilecek bir niteliktedir. Açıkça söylemek gerekirse, Latin harfleriyle yazılan ilk felsefe sözlüklerimizin hangileri olduğunu yanıtlayacak bir çalışma bulunmamaktadır. Yakın dönemde kaleme alınan felsefe sözlüklerinin kaynakçalarında bu konuya ilişkin bir bilgi edinmek mümkün değildir.² Doğrudan felsefe dilini konu edinen bir eserde, burada ele alacağımız ilk iki sözlük tamamıyla atlanmıştır.³ Yine bu meseleyi kendisine konu edinen bir makalede, burada ele alacağımız ilk sözlüğün yayım tarihinin ve

* Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

1 Bkz. Recep Alpyağıl, *Türkiye'de Bir Felsefe Gelenek-i Kurmaya Çalışmak -Feylesof Simalardan Seçme Metinler II*, İstanbul: İz Yayınları, 2011.

2 Bkz. Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1967; Attila Tokatlı, *Ansiklopedik Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1973; Bedia Akarsu, *Felsefe Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu, 1975; Ahmet Cevizci, *Felsefe Sözlüğü*, İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999; A. Baki Güçlü vd., *Felsefe Sözlüğü*, Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2002.

3 Bkz. İsmail Kara, *Bir Felsefe Dili Kurmak: Modern Felsefe ve Bilim Terimlerinin Türkiye'ye Girişi*, İstanbul: Dergâh Yayınları, 2005.

ikinci sözlüğün gözden kaçırıldığını müşahede ediyoruz.⁴ Bu eksikliğin boyutu, yaklaşık iki asırdır dile dair yaşanan tartışmaların hâlâ bitmemiş olduğu ve henüz Türkçe felsefe diline ilişkin derli toplu bir metinden mahrum olduğumuz gerçeğiyle birlikte düşünüldüğünde daha iyi anlaşılacaktır. Oysa bugün Batı'da bir kelimenin yaklaşık olarak hangi tarihlerde kullanılmaya başlandığını, ne zaman anlam genişlemesi veya daralmasına uğradığını tespit etmek mümkünken, biz daha ilk felsefe sözlüklerimizi tayin etmekten uzak görünüyoruz. Böyle bir bağlamda, Türkçede felsefe dilinin niçin hâlâ oturmadığını sormak fazladır.

Günümüzde kullanmakta olduğumuz felsefe terimlerinin nasıl bir evrim sürecinden geçtiğinin tespitini felsefe sözlüklerimiz aracılığıyla yapmak oldukça önemlidir. Zira felsefe ve dil arasında, başka bir deyişle felsefe ve terimler arasında oldukça temelli bir bağ vardır. Bu ikisi birbiriyle kaimdir denilse yeridir; felsefe, öncelikle dil içinde icra edilen ve dille inşa edilen bir faaliyettir. Bu itibarla, felsefe sözlüklerimiz felsefe dilimizin hafızasıdır. Bu hafıza olmaksızın terimlerin ne türden bir değişim ve dönüşüm süreciyle bize geldiklerini bilmek oldukça zordur. Öyle zannediyoruz ki, felsefede bir gelenek kurmanın ve Türkçe felsefe dilinde yol almanın bir yolu da felsefe terimlerinin soyağacını tespit etmekten geçmektedir.

I. *Felsefi Meslekler Vokabüleri* (1932) ve Namdar Rahmi Karatay

Latin harfleriyle yazılan ilk felsefe sözlüğümüz Namdar Rahmi Karatay'a (1896-1953) aittir: *Felsefi Meslekler Vokabüleri*. 1932 yılında yayımlanan bu sözlük 248 sayfadır.⁵ Ayrıca, *Felsefi Meslekler Vokabüleri*, İsmail Fenni'nin *Lûgatçe-i Felsefe*'sinden sonra yazılan ikinci *tam* felsefe sözlüğümüzdür.

Felsefi Meslekler Vokabüleri'nin yayımlandığı 1932 yılı Cumhuriyet döneminde sıradan bir tarih değildir; bu yıl dile ilişkin tartışmalarda bir dönüm noktası gibidir. Bizzat Namdar Rahmi'nin de katıldığı, ilk dil kurultayı bu tarihte toplanır ve bundan sonrasında Türkçenin keyfiyetine yönelik yoğun tartışmalar başlar. Aynı tarih, Türkçedeki Arapça ve Farsça kökenli kelimelerin tasfiyesinin hız kazandığı bir tarihtir de. Açıkça söylemek gerekirse, böyle bir atmosferde sözlük yazmak, hem de felsefe sözlüğü yazmak oldukça zor bir iştir. Burada şöyle bir soru sorulabilir: *Felsefi Meslekler Vokabüleri*, ilk dil kurultayından önce mi yoksa sonra mı yayımlandı? Adı geçen kitaptan ve yazarın kendisinden doğrudan bir şey öğrenememekle birlikte şu yorumu yapabiliriz: Kurultayın Eylül 1932'de olduğu düşünülürse, teknik olarak o çapta bir eserin, geri kalan 3 ayda yazılmasına imkan yoktur. Vaki, *Felsefi Meslekler Vokabüleri* ilk dil kurultayından önce hazırlanmış, ancak kurultaydan sonra yayımlanmış görünmektedir. Şöyle ki *Felsefi Meslekler Vokabüleri* bir önsöz içermez, ama

4 Bkz. Ali Utku, "Felsefe Sözlükleri", *Felsefe Ansiklopedisi*, VI, Ahmet Cevizci (ed.), Ankara: Ebabil Yayınları, 2009.

5 Namdar Rahmi ile ilgili bir doktora çalışmasında, *Felsefi Meslekler Vokabüleri*'nin adı anılmasına rağmen, tarihsiz olarak zikredilmiştir. Ayrıca eser için düşünülen not, onun içeriğini yansıtmaktan bir hayli uzaktır. Bkz. Muammer G. Muştâ, *Konya Enerjetizm Felsefe Okulu*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1990, s. 141.

kitabın sonuna iliştirilen ve kağıt rengi olarak da metnin bütününden farklı olan “Bir İki Söz” adıyla bir bölüm içerir. Burada Namdar Rahmi, Dil İnkılabından bir kere de olsa söz eder. Yani, en azından bu yazının ilk dil kurultayından sonra kaleme alındığı söylenebilir. Sonuçta *Felsefî Meslekler Vokabüleri*, hem Latin harfleriyle yazılan hem de ilk dil kurultayı öncesinde hazırlanan ilk felsefe sözlüğümüz olma özelliğini taşır.

138 maddenin izahını içeren *Felsefî Meslekler Vokabüleri* Türkçe felsefe dili açısından birçok ayrıcalık taşır. Bunlardan en önemlisi, felsefe terimlerinin yazılışına ilişkin tercih edilen yöntemdir. Hatırlanacağı üzere, Meşrutiyet’ten itibaren yeni felsefe istilahlarının (terimlerinin) Türkçede nasıl ifade edileceği hususu tartışmalı bir konudur. Burada detaylarına giremeyeceğimiz bu önemli konuda genel olarak dört ana tutumun benimsendiğini söyleyebiliriz. Buna göre bir kısım felsefeciler Arapça kökenli terimleri savunurken, bir başka kısım öz-türkçe üzerinde ısrar etmiştir. Bir üçüncü grup da, felsefe terimlerinin Latince kökenli olmasını, dolayısıyla Batıda hangi kavramlar kullanılıyorsa onları tercih etmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Son olarak, bu üç tutum arasında eklektik bir yöntemi benimseyen felsefeciler de vardır. Bu anlamda Namdar Rahmi’nin tutumu üçüncüsüne karşılık gelmektedir. Rahmi, eserin adı başta olmak üzere, felsefe terimlerini ait oldukları dildeki yazılışlarıyla kaleme almıştır. Onun bu seçimi, hem Cumhuriyet döneminde hem de günümüzde takipçi bulmuştur. (Burada ayrıca, hem Namdar Rahmi’nin hocası olan ve hem de 1942 yılında Türk Dil Kurumu tarafından neşredilecek olan *Felsefe ve Gramer Terimleri*’ni hazırlayan komisyonun başkanı Mustafa Şekip Tunç’un da bu eğilimde olduğunu söyleyelim.)

Namdar Rahmi’nin, Cumhuriyet dönemindeki nadir felsefe ekollerinden biri olan “Konya enerjetizm okulu”nun önde gelen bir ismi olması *Felsefî Meslekler Vokabüleri*’ni daha ayrıcalıklı kılmaktadır. Felsefî kavramlar yer yer bu okulun etkisinde açıklanır. Burada ayrıca söz konusu sözlüğün tarz olarak Rıza Tevfik’in *Mufassal Kâmûs-ı felsefe*’sinden etkilenmiş olduğunu söyleyebiliriz. Malum Rıza Tevfik, Cumhuriyet öncesinde *yayımlanma şansı bulan* ilk felsefe sözlüğünün yazarı olma özelliği taşır; bu itibarla da sonrakileri birçok açıdan etkilemiştir. Bu etkilerin başında Rıza Tevfik’in, felsefe terimlerini izah ederken, klasik tasavvuf geleneğine ve bu gelenek içinde kaleme alınan şiirlere çokça referansta bulunması gelir. Benzer bir tutumu, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*’nde de görmekteyiz. Zaten kendisi de şiir yazar Namdar Rahmi, bazı felsefe terimlerini içinde bulunduğu düşünce bağlamından hareketle açıklamıştır.

Şimdi, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*’nden önsöz mahiyetindeki “Bir İki Söz” adlı bölüme ve bazı örnek maddelere yer vermek istiyoruz. (Alıntıda özgün imla korunmuştur.)

***Felsefî Meslekler Vokabüleri*’nden “Bir İki Söz”⁶**

İnsan cemiyeti bir mefhumlar âlemidir. Medenî seviye yükseldikçe, cemiyet müdilleştikçe bu mefhumlar zenginleşir ve kendisi için zarurî bir takım kalıplar

6 Namdar Rahmi Karatay, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*, Afyon: Doğan Matbaası, 1932.

meydana getirir: bunlar bir takım ıstılahlar, tâbirlerdir. Bunları öğrenmek o kafaya o cemiyetin seviyesine göre şekil vermek, diğer bir ifade ile o cemiyete intibak etmek demektir. Montaigne, eyi yapılmış bir kafa çok doldurulmuş bir kafadan eyidir, der. Kafanın eyi yapılması demek eyi bir disiplin alması, yâni bizzat hayatın doğurduğu mefhumları kavraması demektir. Bu mefhumlar vazıh ve katî bir lisanla ifade edilemezse bu boşluk kendisini en lüzumlu bir uzvun noksanı gibi elemle hissettirir.

Bir otomobilin mekanizmasını, otomobile ait levazımını bilemeyen bir şoför nasıl tasavvur edilemezse her hangi bir ferdin de mensup olduğu cemiyete ait mefhumlara yabancılığı kendisinden, kendisini sevk ve idare etmek kabiliyetini nezeder.

Hakikî bir kültür için iyi bir felsefî vokabülere malik olmak lâzımdır. Lise ve muallim mektepleri kültürünü almış olanlarla cemiyetin gittikçe inkişaf eden seviyesine intibak etmek mecburiyetini, okumak ve düşünmek ihtiyacım duyan her fert için fikirlerine, duygularına bir inzibat verecek olan felsefî bir disipline malik olmak lâzımdır.

Mekteplerde son sınıflara gelen talebe felsefe ıstılahları içinde bunalıyor ve kendilerine rehberlik edecek bir vokabüler ihtiyacını şiddetle hissediyorlar. Bu ihtiyacın ıztırabına bütün meslek arkadaşlarım yakından şahid olmuşlardır. İşte bu eser bir dereceye kadar olsun bu ihtiyaca cevap vermek maksadile yazılmıştır. Bunun için de Fransızca da mevcut muhtelif mehzalere -Lalende başda olmak üzere- muhtelif vokabürlere müracaat edilmiştir.

Dilimizdeki inkılâbın zarurî bir neticesi olan anarşi bilhassa felsefe lisanında pek barizdir. Bu sebeple biz, eskiden konulmuş olan arapça ıstılahlar yerine hemen hemen beynelmîl bir mahiyeti haiz olan şekilleri aynen kullandık. Bu eserde şüpesiz unutulmuş tabirler olduğu gibi bazıları da eserin hududunu geçer endişesiyle terkedilmiştir. Bununla beraber, kitabımız, kendisinden beklenen hizmeti kısmen olsun ifa edebilirse emeğimizin boşa gitmediğini görmekle inşirah duyacağız ve bu inşirahla daha mükemmellerini verebilmek mümkün olacaktır.

“Örnek Maddeler”⁷

Agnosticism

Yunanca “bilinmez” manasına gelen “agonostos” kelimesinden alınmış bir tabirdir. Âlemin ilk menşei, cevher, eşya ve hadisatın son gayesi gibi metafizik hakikatlerin insan zihni için daima meçhul kalacağını iddia eden sistemlere bu isim verilir. Bu tabir ilk defa olarak ingiliz alimi (Huxely) tarafından kullanılmıştır. Bugün her nevi metafizik ve ontoloji bahislerinin boş ve neticesiz olduğunu kabul eden mesleklere (agnostik) denilir. Bilhassa “Auguste Comte”un “pozitivism”i, “Herbert Spencer”in “évotionisme”i Hamilton’un relâtivismi, ve bazı şartlarla Kantın Criticisme’i hep agnostiktirler. Çünkü

7 Metnin alındığı yer: Namdar Rahmi Karatay, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*, s. 6-7, 15-18, 182-186.

bunların hepsi de ontolojiye ait meselelerin bilinemeyeceğini kabul etmişlerdir. Bir Acem şairinin:

Mazi agazü zi encamı cihan bihaberim

Evvelü ahiri in köhne kitap üftadest..

-yâni, bizim bu cihanın başlangıcına ve sonuna dair hiç bir bilgimiz yoktur, çünkü bu eski kitabın ilk ve son tarafları düşmüştür- tarzındaki belîğ ve şairane ifadesile, Ziya Paşanın:

Kesbi yakîne âdem için yoktur ihtimal,

Her itikat akla göre gaibanedir.

diye “yakîn”in insan için mümkün olmadığını ifade etmesi agnostik düşünüşün bir misalidir.

(...)

Antropomorfizm

Allahı insan şeklinde veya insanın haiz olduğu vasıfları haiz bir şahsiyet gibi tasavvur etmeğe antropomorfizm denir. Yunanca (antropos) insan ve (morfos) şekil kelimelerinden teşekkül etmiştir.

Bütün dinlerde az veya çok kuvvetli bir derecede bir antropomorfizm mevcuttur. Bilhassa eski Yunan itikadı bütün tabiat kuvvetlerinden ayrı ayrı birer mabut yapmış ve muayyen birer şahsiyet vermek suretile onları beşerî şekillerle göstermiştir, bu sarîh bir antropomorfizmdir. Dinler tekâmül ettikçe Allah fikri daha mücerret bir safhaya intikal etmiş fakat yine antropomorfizmden sıyrılamamıştır. İslâmî itikatta Allahın zatı ve sübutî sıfatları diye gösterilen vasıflar da beşer zihninin yine kendi vasıllarından ayırıp namahdut bir nisbette tasavvur ettiği vasıflardan ibarettir.

Bazı batınî ve tasavvufî mezheplerde daha açık bir antropomorfizm görülür. İslâmiyetteki batınî fırkalar, kuranikerimdeki “Allah insanı kendi suretinde yarattı” mealindeki ayeti esas ittihaz ederek Allahı tamamen insan şeklinde tasavvur ederler. Habibinin şu beytlerini okuyunuz:

Veçhi âdemdir sıratı müstakim

Ana doğru gitmeyen birah ola

Etmeyen secde melekveş âdeme

Veli bu mel'un asii gümrah ola

Vakıa “Hurufî” mezhebinde bu tamamen sırî bir tecritle harflara irca edilmiş ve Allah (32) harf olarak gösterilmiştir. Bu harfler ise mükemmel bir insanın yüzünde menkuştur. (saç, sakal, bıyık gibi):

Ben otuz iki hurufum lem yezel

Yoktur ortağım ne misalim ne bedel

Çün ebettir ahirim evvel ezel

Evvel ü ahir menem azze ve Cel

Son zamanlarda bu kelime daha umumî bir tarzda kullanılmaktadır. Yani insana ait olmayan her hangi bir şeye beşerî vasıflar irae eden bütün ifadelere teşmil edilir.

Antroposantrizm

Eski telâkkiye göre insan kâinatın merkezi ve gayesidir. Her şey insana ait ve insan içindir. Beşerî bilgi bir küll teşkil ettiği için her hangi bir devrin itikatları veya felsefî sistemlerle diğer sahalardaki bilgileri arasında sıkı bir münasebet vardır. Binaenaleyh işbu antroposantrizm telakkisiyle Renesansa kadar gelen itikatlar, alem ve insan hakkındaki görüşler gayet uygun bir sistem teşkil eder. Netekim insanı hilkatin gayesi addeden bu görüş, Arzı âlemin merkezi addeden “jeosantrizm” nazariyesinin bir mütemmimidir. Batlamyus heyeti güneşin, seyyarelerin ve bütün semavî Alemin arz etrafında devrettiğini kabul ederken dinlerin, felsefelerin de inşâm bütün bu mükevvenatın sebep ve gayesi addetmesi pek tabii idi. “Kopernik”in heyette yaptığı inkılâpla bu jeosantrizm telakkisi yıkıldı ve antroposantrizm fikri sarsıldı. Nihayet “Darvin”in felsefesi ile insanın diğer hayvanlar arasındaki mevkiini gösteren sistem ikmal edilmiş oldu.

Bizim şark felsefesi de bu akideye kuvvetle merbuttur. Şeyh Galibin:

*Hoşça bak zatine kim ztibdei âlemsin sen
Merdümü didei akvan olan âdemsin sen
Beyti bu fikrin belîğ bir ifadesidir.*

Panteizm

Allah la âlem i bir ve aynı olarak kabul eden felsefî meslekler.

Bir telâkkiye göre: yegâne reel olan varlık Allaktır. Âlem Allahın tezahüratından veya kendinden çıkış (sudur) şeklinde tecellilerinden başka bir şey değildir. Fakat bu tezahürlerin, bu tecellilerin ne devamlı bir realitesi, ne de ayrı bir cevheri vardır.

Diğer bir telâkkiye göre: yegâne reel olan şey âlemdir. Allah ise bütün varlıkların mecmuudur Bu şekilde telâkki daha ziyade D’Holbach, Diderot gibi materyalistlerin telâkkisidir. Asıl panteizmin umumî telâkkisi birinci tarzdaki izahdır. Bu görüş Spinoza nın felsefesinde en kuvvetli ve rabıtalı ifadesini buldu: Allah yegâne cevherdir. Vacip (zarurî) dir, birdir, namütenahi, ezeli ve ebdîdir, hür ve basittir ve cüzlere ayrılmaz. Bu cevherin bizce malûm olan iki vasfı vardır: Fikret ve Hayyiz. Varlıklar bu vasıfların mode larından, (var oluş tarzlarından) başka birşey değildir. Bu ilâhî cevher kendi tabiatının kanunları dahilinde inkişaf eder. Allah ancak kendisile mahduttur, Spinoza panteizminin neticesi umumî bir determinizmdir. Fichte ve Hegel in sistemleri de panteist sistemlerdir.

Panteismi ilk defa dinî ve ulvî bir şekilde Hint doktrinlerinde görüyoruz, sonra Yunan felsefesinde; stoisiyenlerle neoplâtonizmde felsefî bir doktrin halini alıyor. Şark tasavvufunda da neoplâtonizmin tesiri altında çok derin bir şekilde inkişaf ediyor. Nesîmi nin:

*Deryayı muhit çaşa geldi
Kevn ile mekân huruşa geldi
Sırrı ezel oldu aşikâra
Arif nice eylesin müdara*

diye başlayan mesnevisinde vahdet deryası olan Allahın coşmasıyle âlemin meydana çıktığı ifade olunuyor.

Sonra Şeyhi nin:

*Kim yok bu diyar içinde deyyar
Var ise ki yârdır nekim var*

bağlamasını ihtiva eden terciibendi gibi pek çok güzel eserler meydana getirilmiş olduğu gibi bilhassa mümtaz şair Nev'i nin Molla Cami den tercüme ettiği şu kıt'a bu itikadın düsturu şeklindedir:

*Ben bilmez idim gizli iyan hep sen imişsin
Tenlerde ve canlarda nihan hep sen imişsin
Senden bu cihan içre nişan ister idim ben
Âhir bunu bildim ki cihan hep sen imişsin*

Monism ile panteism her ikisi de birlik esasına dayanırlarsa da aralarında bir münasebet yoktur. Monism bilgi intikadının neticelerini tanıyan relâtivist bir faraziye, panteism ise metafizik bir doktrindir.

II. Felsefe Vokabüleri (1934) ve Haydar Tolun

Latin harfleriyle yazılan ikinci felsefe sözlüğümüz Haydar Tolun'un, *Felsefe Vokabüleri* adlı eseridir. 1934'te yayımlanan bu çalışma, ilk dil kurultayı sonrası yazılan ilk felsefe sözlüğümüz olma özelliğini de taşır.

Üzülerek ifade etmeliyiz ki, Latin harfleriyle yazılan ikinci felsefe sözlüğümüzün sahibi olan Haydar Tolun'un hayatına ilişkin bilgilerimiz yok denecek kadar azdır. Şu ana kadar taradığımız çalışmaların hiçbirisinde onun hayatına ilişkin açık bir bilgiye rastlamadık. Dolaylı yollardan şimdilik bildiklerimiz, birçok kitabı yanında,⁸ *Yücel*, *Uludağ*, *Yeni Adam*, *Bursa* adlı kimi dergilerde ve gazetelerde yazıları yayımlanan Bursalı bir Fransızca öğretmeni olduğudur.⁹ (Burada Hilmi Ziya'nın, *Yeni İlmî*

8 Haydar Tolun, *Aşk Edebiyatı*, Bursa: Mektepliler Pazarı, 1936 (2. bs. 1946); Haydar Tolun, *Pedagojik Yazılar*, Bursa, 1937; Haydar Tolun, *Yeni İlkokul Programı Üzerinde Bir Konuşma*, Bursa, 1937; Haydar Tolun, *Yabancı Kelimeler Lûgati*, Bursa: Bursa Yeni Basımevi, 1939.

9 Haydar Tolun, "Bir Psikoloji Tercümesi", *Yücel*, Birinci Kanun 1936; Haydar Tolun, "Aristo Pedagog", *Yücel*, Şubat 1938; Haydar Tolun, "Almanyada Kültür", *Yücel*, Ağustos 1939; Haydar Tolun, "Amerikada Kültür", *Yücel*, Son Kanun 1938; Haydar Tolun, "Akıl Terbiyesi Hakkında ...", *Yücel*, 45, Son Teşrin 1938; Haydar Tolun, "Tagore Pedagog", *Yücel*, İlk ve Son Kanun 1939-1940; Haydar Tolun, "Yeni Bir Yabancı Kelimeler Lûgati Hakkında", *Yücel*, 1nci Teşrin 1941; Haydar Tolun, "Aydınlar ve Kültür", *Yücel*, Birinci Kanun 1936; Haydar Tolun, "Rönesansta Türk Tefekkürünün Rolü I", *Uludağ*, 1, 1935, s. 2-12; Haydar Tolun, "Avrupa Rönesansında Türk Tefekkürünün Rolü II", *Uludağ*, 3, 1935, s. 32-36; Haydar Tolun, "Viyan'a da Kültür Hayatı", *Uludağ*, 16, s. 34-38; Haydar Tolun, "Büyük Bir Halk Eğitmeni: Ahmet Vefik Paşa", *Uludağ*, 5, 1935, s. 13-14; Haydar Tolun, "Alfabe ve Alfabemiz Hakkında", *Uludağ*, 12-13, 1936, s. 26-29; Haydar Tolun, "Büyük Bir Halk Kültürçüsü: Ahmet Mithat Efendi", *Uludağ*, 7, 1936; Haydar Tolun, "Ali Ulvi Elöve, Çocuk Edebiyatımız ve "Türk Dilinin Grameri", *Uludağ*, 38, s. 24-29; Haydar Tolun, "Cumhuriyet Devrinde Köyde Kültür", *Uludağ*, 18, s. 17-19; Haydar Tolun, "Ana Dilin Tedrisi", *Uludağ*, 15, s. 58-59; Haydar Tolun, "Ana Okulları", *Uludağ*, 17, s. 10-13; Haydar Tolun, "Akıl Terbiyesi", *Uludağ*, 17, s. 35-37; Haydar Tolun, "İki Büyük Pedagog Agazzi-Amoros", *Uludağ*, 21, s. 21-23; Haydar Tolun, "Çocuk Antropometrisi", *Uludağ*, 22, s. 36-41; Haydar Tolun, "Este- ➤

*Zihniye*¹⁰ adlı çevirisine ilişkin önemli bir eleştiri kitapçığı da anılmalıdır.¹¹) Doğum ve ölüm tarihini bilmediğimiz bu unutulmuş sima, düşünce tarihçiliğimiz adına bir kayıp ve de ayıp olarak durmaktadır.

Felsefe Vokabüleri'nin yayım tarihi olan 1934, aynı zamanda II. Türk Dil Kurultayının yapıldığı bir tarihtir. Bu kurultayda “bütün ıstılahların öz Türkçe kökler ve eklerle yapılması esasından ayrılmamak en temelli bir iş” olarak görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, Haydar Tolun'un da, felsefe terimlerini ait oldukları dildeki yazılışlarıyla kaleme alması anlamlıdır. Onun bu seçimiyle, bir önceki bölümde ifade ettiğimiz “evrenselci” tarafta yer aldığını söyleyebiliriz. O, beş yüzün üzerindeki felsefe terimini öncelikle ait olduğu dildeki yazılışıyla verir. Ardından Türkçe söyleyişi ve açıklama bölümünde, varsa eski dildeki karşılığı yazılır. Kanaatimizce bu seçim, henüz olağan dilin bile oturmamış bir bağlamda pek isabetli olmuştur. Burada, Tolun'un felsefe terimlerine ilişkin yaklaşımına dair ilginç bir anekdotu aktarmak isteriz. S. N. Özerdim, onun Nurullah Ataç ile olan bir karşılaşmasını şöyle anlatır:

Ölümünden birkaç yıl önceydi. 1955'ten önce olduğunu kestirebiliyorum. Yenişehir'de her zaman görüldüğü Özen Pastanesi'nin önünde oturuyordu. Sabah, henüz erken bir saatteydi. Millî Kütüphane'ye gidiyordum. Beni yolumdan çevirdi, oturttu. Koşuşurken yanındaki masada oturan yaşlıca bir adamı gözetlediğini ayırt ettim. Sonunda dayanamadı. Ona doğru dönerek: “Siz Haydar Tolun'sunuz, değil mi?” diye sordu. H. Tolun imiş. Hemen arkasından atıldı: “Siz öz dile karşısınız, değil mi?” H. Tolun biraz şaşırmişti. Tanışır tanışmaz böyle bir sınava çekilmesi onun garibine gitmişti. Gerisini anımsamıyorum. Herhalde aralarında birkaç tümce daha alınmıştı.¹²

1955 yılı *Felsefe Vokabüleri*'nin yayımlanmasından yirmi yıl sonradır. Bizim görebildiğimiz kadarıyla, Haydar Tolun'un, Türk diline ilişkin Ataç'ı bu ölçüde celbedecek bir aşırılığı yoktur. Ama vakıa, teknik terimlerde evrenselcidir.

139 sayfa olan *Felsefe Vokabüleri*'nde beş yüzün üzerinde felsefe terimi ele alınır ve bu esnada yer yer gelenekten yararlanma çabası görülür. (İsmail Fenni'nin *Lûgatçe-i Felsefe*'si ile yapılacak karşılaştırmalı bir çalışma pek anlamlı olurdu doğru-

titik Terbiye Hakkında”, *Uludağ*, 31, s. 7-9; Haydar Tolun, “Estetik Terbiye Hakkında”, *Uludağ*, 33, s. 10-11; Haydar Tolun, “Estetik Terbiye Hakkında”, *Uludağ*, 34, s. 16-17; Haydar Tolun, “Estetik Terbiye Hakkında”, *Uludağ*, 35, s. 4-5; Haydar Tolun, “Estetik Terbiye Hakkında”, *Uludağ*, 36, s. 9-11; Haydar Tolun, “Üç Büyük Pedagog”, *Uludağ*, 39-40, s. 19-21; Haydar Tolun, “Anormal Çocuklar”, *Uludağ*, 47-48, s. 18-21; Haydar Tolun, “Jean Amos Comenius”, *Uludağ*, 62, s. 9-12; “Analfabetizm ile Savaş ve Halkevleri”, *Uludağ*, 6; Haydar Tolun, “Köyde Kültür”, *Uludağ*, 18, 1936, s. 17-19; Haydar Tolun, “Pedagojik Bakımdan Uludağ”, *Uludağ*, 4, 1935, s. 28-30; Haydar Tolun, Köle Ahlakına Dönmek İstemiyoruz”, *Yücel*, 88-90, 1942; Haydar Tolun, “Avrupalı Türke Doğru”, *Yücel*, 95-96, 1943; Haydar Tolun, “Filozofların Dili”, *Yücel*, 103, 1944; Haydar Tolun, “Mistisizmin Son Müdafaası”, *Yücel*, 116, 1946.

10 Gaston Bachelard, *Yeni İlmi Zihniyet*, trc. Hilmi Ziya Ülken: İstanbul: Vakıf Gazete-Matbaa Kütüphanesi, 1935; aynı eserin yeni bir çevirisi için bkz. Gaston Bachelard, *Yeni Bilimsel Tin*, çev. Alp Tümertekin, İstanbul: İthaki Yayınları, 2008.

11 Haydar Tolun, *İki Tercüme Faciası: Tenkit*, Bursa: Bizim Basımevi Yayın Tarihi, 1936.

12 Sami N. Özerdim, “On Yıl Sonra: Ataç ile Dil”, *Türk Dili*, Mayıs 1967, s. 188.

su.) Bazı maddelerde, tasavvufi şiiirlere atıflar yapılır. Bu yönüyle *Felsefe Vokabüleri*, hem Rıza Tevfik'in *Mufassal Kâmus-ı felsefe*'sinden hem de kendisinden iki yıl önce neşredilen *Felsefi Meslekler Vokabüleri*'nden izler taşır. Zaten onun, Namdar Rahmi ile olan dostluğunu biliyoruz. İsmet Bozdağ, bu dostluğa ilişkin her yönüyle anlamlı olan bir anısını şu şekilde anlatır:

Yıl 1934.. Bursa'da bir Fransızca öğretmeni olan Haydar Tolun "Felsefe Vokabüleri" adıyla bir kitap yayınlamış... Setbaşımda, Rıdvan beyin dereye bakan kahvesinde lise öğretmenleri oturmuş, kitabı konuşuyor. Çoğu tutmuyor kitabı.. Çünkü kitabın sahibi ortaokul Fransızca öğretmeni... Hattâ ilkokul öğretmeniymiş de, kendi kendine Fransızca öğrenip sınavla ortaokul öğretmenliğine geçmiş... Çok okuyan, çok içen bir adam velhâsıl. Öğretmenler konuşuyorlar:

- Ona kalmış kitap yazmak... hem de Felsefe Vokabüleri...
- Ne demekmiş, "Vokabüleri"?
- Lügat canım, lügat paralayacak Vokabüler diyerek aklınca...
- Acaba felsefenin fe'sini bilir mi?
- Felsefeyse, işte Fransa'da okumuş hocası var burda... O yazmıyor da Haydar efendi yazacaktı..
- Canım öğrencilerine zorla satıp parasıyla rakı içecektir...

Bu konuşmaları dinleyen Namdar Rahmi Karatay, bana dönüp fıslıladı:

- Ben memlekette neden adam yetişmiyor diye hayıflanırdım... Şu hâle bak... Adam, kitap yazdı diye ellerinden gelse asacaklar!¹³

Haydar Tolun'un, Namdar Rahmi ile daha başka birçok ortak yönü vardır. Her ikisi de bir süre Bursa Halk Evi'nde birlikte çalışmışlar, felsefe sözlüklerini İstanbul'un dışında yayımlamışlar ve 1942 yılında Türk Dil Kurumu tarafından neşredilecek olan *Felsefe ve Gramer Terimleri* adlı eserin hazırlık toplantılarına katılmışlardır.¹⁴

Burada son olarak, *Felsefe Vokabüleri*'nin Önsöz'üne ve ondan bazı örnek maddelere yer vermek istiyoruz: (Alıntıda özgün imla korunmuştur.)

A. Felsefe Vokabüleri'nden

Önsöz¹⁵

Felsefe ile ilk defa karşılaşan genç talebenin intibası çok defa menfi oluyor. Bir bakışta ispatsız gibi görünen ve yalın bir mütefekkirin otoritesine dayanır gibi duran mücerret felsefi nazariyeler, beyhude fikir incelikleri manzarasını taşıyor ve bazı dimağlarda, hayatın realitelerile münasebeti olmıyan sunî formüller intibasını uyandırıyor. Çünkü (Ribot)nun dediği gibi:

"Sade ve tecrübesiz ruhlar, ekseriya, mücerret ıstıhlardan yapılmış bir cümleyi okurken, her kelimeyi ayrı ayrı anladıkları halde, cümlenin umumî heyesinin ne demek istediğini bilmediklerinden hayrete düşüyorlar."

¹³ İsmet Bozdağ, *Beyaz Arılar*, İstanbul: Seyran Yayınları, 1998, s. 59.

¹⁴ Mustafa Namık Çankı, "Felsefe Terimleri", *Cumhuriyet*, 1 Nisan 1942.

¹⁵ Haydar Tolun, *Felsefe Vokabüleri*, Bursa: Yeni Matbaa, 1934.

Bu hayretin, ıstılahların potansiyel manalarını kavriyamamaktan, felsefe problemlerini kâfi derecede anlıyamamaktan ileri geldiğine şüphe yoktur. Bu gün onuncu sınıfa geçen bir talebe birdenbire:

(Mücerret, abstrait), (Müşahhas, concret), (Şey'i, afakî, objectif), (Nefsi, enfüsî subjectif), (İhtibarî, empirique), (Tecrübi, expérimentale), (Derunî, tefehhus, introspection) ilâh .. gibi bir sürü yabancı kelime ile karşılaşılıyor. Ancak tanıdığı ve manasını pek müphem olarak bildiği bu kelimelerden örülmüş karanlık felsefi metinlerden tam bir mana çıkaramamak onun için bir müvahaze sebebi teşkil edemez.

Çünkü o, felsefe diline azıcık olsun erdirilmeden (initier) ve bu hususta hiç bir yol göstericiye de malik olmadığı halde yani lûgatsız olarak felsefe öğrenmeğe mecbur ediliyor.

Halbuki Fransızların meşhur bir lise mualliminin, (Dugas)nın pek haklı olarak işaret ettiği gibi: "Bir ilmi, o ilmin dilini öğrenmeden öğrenmeğe kalkışmak, bir kapıyı anahtarını bulmadan açmağa çalışmak gibidir."

Şüphesiz ki çocuklar, müşterek ana dilini konuşa konuşa öğrendikleri gibi, felsefe dilini de felsefi etütler yaparak öğrenebilirler. Fakat unutmamalıdır ki bu anpirik (empirique) yol, çok zaman kaybettirir ve bir çok cehitlerin fena bir surette kullanılmasını mucip olur.

Bu itibarla, talebenin eline verilen klâsik kitapların yanında, bu eserlere zeyl sayılabilecek ve bu ders kitaplarının ihtiva ettiği ıstılahları genç okuyuculara izah edecek küçük lûgatlerin de Avrupai dillerde yapıldığı gibi bulundurulması lâzımdır.

Felsefe dilimizin bugünkü kaotik hali nazarı itibara alınırca, bu gibi vokabülerlerin ehemmiyeti daha açık ve kati olarak anlaşılır.

Bu lûgatler, aynı zamanda imtihanlar için bir hafıza yardımcısı (aide-mémoire) rolünü de ifa edeceğinden diğer bir faydayı daha haiz bulunuyor demektir.

"Felsefe Vokabüleri" işte bu düşüncelerle yazıldı.

1.10.934

Örnek Maddeler¹⁶

Acosmisme—. (akosmism) Alemsizlik (âlemi inkâr mesleği). Yunanca: (a sız) ve (Kosmos âlem) kelimelerinden yapılmıştır. Feylesof Spinoza, kâinatın allahtan ayrı olduğunu inkâr eder, onu allahın içinde, allahla aynı şey adederdi. Bunun için Alman feylesofu (Hegel), Spinozanın sistemine ateizm (athéisme) mukabili olarak akosmism adını verdi. Şark felsefesinde aynı fikir bir çok şekillerde ifade edilmiştir Bir türk şairin şu iki mısraı bu ifadelerin en güzelidir:

*"Kendi hüsnün hublar şeklinde peyda eyledin,
Çeşmi aşkıktan dönüp sonra temaşa eyledin !"*

*

Agnosticisme—. (Agnosticism) (Laedriye). Yunanca (agnostos bilinemez) kelimesinden alınmıştır. (Huxley) tarafından 1869 da yaratılmış bir ıstılahdır. Bu doktrine göre eşyanın esası (le fond de choses), beşer ruhî tarafından bilinemez, tanınmaz. Agnosticism, bütün metafiziği ve ontolojiyi boş ve beyhude addeder. (Auguste Comte)un müsbetçiliği (positivisme), (H. Spencer) rin tekâmülcülüğü (évolutionnisme), (Hamilton)un izafetçiliği (relativisme) ve bazan (Kant)ın tenkitçiliği (Criticisme) de hep agnostik (agnostique) birer doktrindir Ziya paşanın şu iki mısrağı agnosticismin güzel bir ifadesidir:

“İdraki meali bu küçük akla gerekmez

Zira bu terazi o kadar sıkleti çekmez”

*

Amour— Aşk. Sevgi. 1. Bu kelime her türlü cazibeli temayüller için kullanılır: Anne sevgisi, vatan sevgisi (patriotisme) gibi. 2. Cinsî temayülün bütün şekilleri ve bütün dereceleri için kullanılır. Aşk kelimesi yalnız başına ise ekseriyetle bu manadadır. 3. Bu üçüncü manada aşk, esas itibarile egoisme zıt bir temayüldür. Bedbahtlara, diğer insanlara karşı duyulan sevgiler, ilim aşkı, san’at aşkı, adalet aşkı gibi. Tolstoi, temayülün bu şekli için “hakikî aşkın temeli daima ferdî menfaatin terk edilmesidir” der. Bu manada aşk: “fedakârlıktır”. Aşkî arzu (désir) ile karıştırmamalıdır. Arzu bir an devam eder ve söner. Aşka gelince, o gürleyerek, köpüklenerek akan ve içine düşen kalbi çılgın sularında sürükleyen coşkun bir hassasiyet ırmağıdır. Kuvvetli bir mania onu durdursa bile, yok edemez! Aşk şarılısını keser, lâkin dinmez. Yer altlarındaki su ceryanları gibi, kalbin karanlığında —fakat muhayyilenin aydınlığında inliye inliye akmakta devam eder. Aşkın, devamlı bir his olduğunu bir halk şairimizin aşk kadar kuvvetli şu iki mısrağı çok güzel anlatmaktadır:

“Aşkın iğnesile dikilen dikiş,

Kıyamete kadar sökülmez imiş!”

*

Subjectif—. (Sübjektif). Nefsî, enfüsî. 1. Bilgi nazariyesinde ve metafizikte: (Objektifin zıddı). Düşünen suje (mütefekkir nefse) aid olan. Şuurda olan. Zihnî Sübjektif hadiseler: Psişik hadiseler. 2. Mantıkta: (Objektifin zıddı). Aşağılatıcı bir mana ile: Kişisel, şahsî tercihlere bağlı olan: “Büsbütün sübjektif bir izah ve tefsir”. 3. (Objektifin zıddı). Sübjektif hadiselerin etüdü üzerine kurulmuş. Sübjektif psikoloji (enfüsî ruhiyat): Yalnız sübjektif metoda, yani entrospeksiyona (dahilî tafahhusa) baş vuran psikoloji.

Subjectivisme—. (Sübjektivism). Bilgi nazariyesinde: (Çok defa aşağılatıcı bir mana ile) haricî alemin, doğru ve yanlışın, iyi ve fenanın, güzel ve çirkinin varlığını (l’existence), Süjenin (nefsin) varlığına yahud katgısız kişisel değerlendirmelere (halis ferdî takdirlere) [â des pures appréciations individuelles] irca etmek temayülü. Mistik bir şairimiz bu temayülü şu mısrağlarla çok kuvvetli ifade etmektedir:

“Bir şulesi var ki sem’i canın

fanusuna sığmaz âsümanın”.

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe Sözlükleri

Recep ALPYAĞIL

Özet

Bu makale, Türkçede, Latin harfleriyle yazılan ilk iki felsefe sözlüğünü irdelemektedir. Tarihsel olarak, ilk felsefe sözlüğü, 1932 yılında Namdar Rahmi Karatay tarafından kaleme alınan *Felsefî Meslekler Vokabüleri* adlı eserdir. Bu çalışma, ayrıca, İsmail Fenni'nin *Lûgatçe-i Felsefe*'sinden sonra yazılan ikinci tam felsefe sözlüğü olma vasfını taşır. İkinci felsefe sözlüğü, Haydar Tolun'un, 1934'te yazdığı *Felsefe Vokabüleri* adlı eserdir. Bu son çalışma ise, yazıldığı günden bu yana Türkiye'deki felsefe çalışmalarında neredeyse tamamen unutulmuş görünmektedir.

Anahtar Kelimeler: Felsefe sözlükleri, Namdar Rahmi Karatay, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*, Haydar Tolun, *Felsefe Vokabüleri*

First Philosophical Dictionaries Written in Latin Letters

Recep ALPYAĞIL

Abstract

This article tackles the first two philosophical dictionaries written in Turkish with Latin letters. Historically, the first philosophy dictionary is *Felsefî Meslekler Vokabüleri* by Namdar Rahmi Karatay written in 1932. The second one is Haydar Tolun's *Felsefe Vokabüleri* penned in 1934. This latter work seems to have been forgotten in philosophical studies in Turkey since the day it was written.

Keywords: Philosophy Dictionaries, Namdar Rahmi Karatay, *Felsefî Meslekler Vokabüleri*, Haydar Tolun, *Felsefe Vokabüleri*

Türk Felsefe Tarihi

Sumuş 5-10

*Türkiye'de Modern Felsefe Tarihi Yazımının Serencamı:
Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bir Literatür Değerlendirmesi* 11-48
Ali UTKU-M. Cüneyt KAYA

*Türk'ün Felsefe ile Yüzyıllık İmtihanı:
Felsefeye Giriş Kitapları Üzerine Bir İnceleme* 49-103
İshak ARSLAN

*Cumhuriyet Dönemi Türkçe İslam Felsefesi Tarihi Çalışmalarına Dair
Literatür Denemesi* 105-154
Atilla ARKAN

Türkiye'de Bilgi Felsefesi Çalışmaları 155-168
Nebi MEHDİYEV

*Etik ile Ahlak Arasında: Türkçe Ahlak Felsefesi Literatürüne Dair
Etik Kavramı Kullanımı Üzerinden Bir Değerlendirme* 169-202
Hümeyra ÖZTURAN

Din Felsefesi Literatüründe Kuşbakışı Bir Gezinti 203-230
Rahim ACAR-Fatma YÜCE

Tarih Felsefesinin Türkiye'deki Seyri 231-271
Ayhan BIÇAK

Fenomenolojinin Türkiye Serüveni 273-312
Kasım KÜÇÜKALP

*Modern Türk Düşüncesinde Hermenötüğün Kendini Konumlama
ve Anlamlandırma Süreci* 313-332
Yakup KAHRAMAN

Bergsonculuğun Türkiye'ye Girişi ve Türk Felsefesine Etkisi 333-356
Yakup YILDIZ

Doğan Özlem ile Türkiye'de Felsefe Üzerine 357-381

Mahmut Kaya ile Türkiye'deki İslam Felsefesi Çalışmaları
Üzerine 383-397

TANITIMLAR

*Felsefe Sözlüklerimiz: Geç-Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Bir Literatür Değerlendirmesi* 399-420
Ali UTKU

Latin Harfleriyle Yazılan İlk Felsefe Sözlükleri 421-432
Recep ALPYAĞIL

*Tanzimat'tan Günümüze Felsefe Dergileri:
Açıklamalı ve Seçme Bir Bibliyografya Denemesi* 433-488
Cahid ŞENEL

Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Felsefe Cemiyetleri 489-520
Emel KOÇ

Hilmi Ziya Ülken ve Türkiye'de Felsefe Çalışmalarına Katkıları 521-537
Mehmet VURAL

*Türkiye'de Felsefi Antropoloji Çalışmaları:
Takiyettin Mengüşoğlu ve Felsefi Antropoloji Gelece-(ne)-ği* 539-552
Yaylagül CERAN

Türkiye'de Estetik Çalışmaları ve İsmail Tunalı 553-573
Ayşe TAŞKENT

*EK: Ulusal ve Uluslararası Dergilerde Türkiye Araştırmaları
Ocak 2011-Haziran 2011* 575-607

History of Turkish Philosophy

Foreword 5-10

Writing the History of Modern Philosophy in Turkey: A Literature Survey from the Late Ottoman Period Until the Republic 11-48
ALİ UTKU M. CÜNEYT KAYA s.

The Turk's Century-Old Challenge with Philosophy: an Analysis on Introduction to Philosophy Books 49-103
İŞHAK ARSLAN

A Literature Survey of Studies on the History of Islamic Philosophy in Turkish during the Republican Era 105-154
ATILLA ARKAN

Epistemology in Turkey 155-168
NEBİ MEHDİYEV

Between Ethics and Morals: An Evaluation of Turkish Moral Philosophy Over the Usage of Ethics as a Concept 169-202
HÜMEYRA ÖZTURAN

A Descriptive Survey of Philosophy of Religious Literature in Turkish 203-230
RAHİM ACAR FATMA YÜCE

The Course of Philosophy of History in Turkey 231-271
AYHAN BIÇAK

The Adventure of Phenomenology in Turkey 273-312
KASIM KÜÇÜKALP

The Process of the Positioning of Hermeneutics within Modern Turkish Thought 313-332

YAKUP KAHRAMAN
Introduction to Turkey of Bergsonism and Its Affects on Turkish Philosophy 333-356

YAKUP YILDIZ
Interview with Doğan Özlem on philosophy in Turkey 357-381

Interview with Mahmut Kaya ile on Islamic Philosophy Studies in Turkey 383-397

REVIEWS

Our Philosophical Dictionaries: A Literature Survey from the Late Ottoman Period Until the Republic 399-420
ALİ UTKU

First Philosophical Dictionaries Written in Latin Letters 421-432
RECEP ALPYAĞIL

Philosophy Journals From Tanzimat to Modern-Day: An Annotative and Selective Bibliographical Study 433-488
CAHİD ŞENEL

Philosophical Societies from the Ottoman Era to the Present in Turkey 489-507
EMEL KOÇ

Hilmi Ziya Ülken and His Contribution to Philosophical Studies in Turkey 521-537
MEHMET VURAL

Philosophical Anthropology Studies in Turkey: Takiyettin Mengüşoğlu and the Future/Tradition of Philosophical 539-552
YAYLAGÜL CERAN

Aesthetics Studies in Turkey and İsmail Tunalı 553-573
AYŞE TAŞKENT

APPENDIX: *Turkish Studies in the National and International Journe*
January 2011 - June 2011 575-607